

Talousvaliokunta

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimintakertomus vuodelta 2022

JOHDANTO

Vireilletulo

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimintakertomus vuodelta 2022 (K 4/2023 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallintoneuvoston puheenjohtaja Mika Lintilä, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- yliasiamies Atte Jääskeläinen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- operatiivinen johtaja Nina Honkala, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtaja Elina Ravantti, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sitran tavoite ja arvioinnin lähtökohdat

Sitran tavoite on määritelty laissa Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta. Lain 2 §:n mukaan Sitran tavoitteena on edistää Suomen vakaata ja tasapainoista kehitystä, talouden määrällistä ja laadullista kasvua sekä kansainvälistä kilpailukykyä ja yhteistyötä toimimalla erityisesti sellaisten hankkeiden toteuttamiseksi, jotka vaikuttavat kansantalouden voimavarojen käyttöä tehostavasti tai tutkimuksen ja koulutuksen tasoa kohottavasti taikka jotka selvittävät tulevaisuuden kehitysvaihtoehtoja. Hallinnollisesti Sitra on lain 1 §:n mukaan eduskunnan vastattavana oleva itsenäinen julkisoikeudellinen rahasto, jonka hallintoa valvoo ja toiminnan periaatteista päättää eduskunnan valitsema hallintoneuvosto.

Sitra on määritellyt olevansa ei ainoastaan ajatuspaja, ”think tank”, vaan ”think, do and connect - tank”. Tähän tiivistyy olennainen Sitran roolista ajatushautomona, kokeilujen edistäjänä ja yhteistyöalustana. Sitra tuottaa tietoa tulevaisuuden kehityssuuntien ennakointia varten, rahoittaa ja toteuttaa kokeiluja yhteistyökumppaneiden kanssa ja tuo yhteen ihmisiä ja organisaatioita.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä Sitran itsenäistä ja omaleimaista roolia, joka ei suoraan rinnastu tutkimuslaitoksiin ja yliopistoihin vaan jossa korostuu ennakkoinnin, ratkaisujen etsimisen ja eri-

Valiokunnan mietintö TaVM 2/2023 vp

tyisesti kokeilujen ja pilottien merkitys. Viime vuosien aikana on entisestään korostunut myös tarve vastata nopeisiin ja vaikeasti ennakoitaviin toimintaympäristön muutoksiin.

Strategiset tavoitteet ja työn painopisteet

Sitran visiona on Suomi, joka menestyy rakentamalla reilua, kestäväää ja innostavaa tulevaisuutta, jossa ihmiset voivat hyvin maapallon kantokyvyn rajoissa.

Sitran nykyinen strategia tuli voimaan 1.1.2021. Strategia on luonteeltaan jatkuvasti päivittyvä, ja sen tavoitteet ja työ jäsentyvät viidelle osa-alueelle: kestävyysratkaisut, reilu datatalous, demokratia ja osallisuus, ennakointi sekä yhteiskunnallinen koulutus.

Talousvaliokunta pitää Sitran työn painopisteitä kattavina ja ajankohtaisina. Nopeasti muuttuvassa ajassa keskeiseksi muodostuu kyky ennakoida, reagoida ja suunnata työtä strategisten painopisteiden sisällä esimerkiksi akuutteihin kriiseihin tai yhteiskunnallisiin murroksiin vastaamiseksi. Tämä mahdollistaa tiedon tuottamisen ja ratkaisuvaihtoehtojen tarjoamisen yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi. Esimerkki tällaisesta viimeaikaisesta konkreettisesta toimesta on vuoden 2022—2023 energiakriisin vastaamiseksi Sitran aloitteesta käynnistynyt Astetta alemmas -energiansäästökampanja. Samalla rahoitettiin ja edistettiin myös dataan perustuvia energiansäästöratkaisuja.

Yksi Sitran keskeistä teemoista on datatalous, jonka osalta vuonna 2022 Sitran johdolla laadittiin reilun datatalouden kansallinen tahtotila. Keskeisenä tavoitteena on löytää Suomen kilpailukykyä vahvistavia ratkaisuja julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyössä. Talousvaliokunnan kuulemisessa keskeiseksi datatalouteen ja laajemminkin yhteiskunnallisiin muutoksiin kytkeytyväksi teemaksi on tunnistettu myös tekoälyyn liittyvät kysymykset.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että Sitra määrittää myös tulevat työnsä painopisteet itsenäisesti ja rohkeasti. Ajatuspajan, kokeilujen ja yhteistyön luonteeseen kuuluu myös mahdollisuus epäonnistua. Tämä vaihtoehto on hyväksyttävä, ja Sitra on luonteeltaan poikkeuksellinen toimija, jolla on itsenäisyytensä ja taloudellisen kantokykynsä vuoksi myös mahdollisuus monia muita toimijoita laajempaan riskinottoon. Tämä edellyttää toisaalta vastapainokseen toiminnan vastuullisuutta, avoimuutta ja vaikuttavuuden arviointia.

Talous

Sitran tulevaisuustyö rahoitetaan sijoitusomaisuudesta kertyvillä tuotoilla. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että tarkastelun kohteena oleva vuosi 2022 oli sijoitusten tuoton ja markkina-arvon kannalta negatiivinen. Tähän on vaikuttanut sijoitusmarkkinoiden poikkeuksellinen tilanne, jossa sekä osake- että korkomarkkinat tuottivat yleisesti tappiota. Lisäksi Sitra tilitti Valtiokonttorille viimeisen 66,7 miljoonan euron erän kertapanostuksesta suomalaisten yliopistojen pääomiin. Maksu rahoitettiin pääosin korkosijoitusten myynnillä.

Valiokunnan mietintö TaVM 2/2023 vp

Toiminnan vaikuttavuus

Sitran vaikuttavuustyön suunnittelun lähtökohtana on, että sen työn vaikuttavuutta ja hyötyjä voitaisiin todentaa. Arviointi nojaa kansainvälisesti tunnustettuihin standardeihin, normeihin ja kriteereihin. Tulevaisuustyön vaikuttavuuden arviointiin liittyy sisäänrakennettu vaikeus: yhteiskunnalliset muutokset vaativat aikaa ja samalla Sitran työn tulokset näkyvät usein vasta vuosien päästä. Tältä kannalta talousvaliokunta pitää tärkeänä erottaa vaikuttavuuden arvioinnissa toisaalta projektikohtainen, tehtävään työhön liittyvä arviointi ja toisaalta tavoiteltuun yhteiskunnalliseen muutokseen liittyvä arviointi. Siinä missä ensin mainitussa tarkastellaan konkreettisesti projektissa tarvittavia resursseja ja mitattavaa tehtyä työtä, jälkimmäinen keskittyy projektilla tavoiteltujen vaikutusten ja pidemmän aikavälin vaikuttavuuden ja muutoksen tarkasteluun. Työn vaikuttavuuden arvioinnissa on keskeistä huomioida nämä kaikki osa-alueet.

Toiminnan vaikuttavuuden tarkastelun kannalta keskeistä on myös toiminnan ulkoinen ja riippumaton arviointi. Seuraava Sitran toimintaa laajasti kokoava arviointi tehdään vuosina 2023—2024. Edellinen kokoava arviointi toteutettiin vuonna 2019. Talousvaliokunta pitää sekä kokoavaa että jatkuvaa hankkeiden tasolla tapahtuvaa arviointia Sitran toiminnan uskottavuuden ja hyväksyttävyyden kannalta tärkeänä.

Talousvaliokunta on aiemmin Sitran toimintakertomusta koskevissa mietinnöissään pitänyt tärkeänä, että Sitra osallistuu sekä EU:n että kansallisen tason keskusteluun tarjoamalla myös konkreettisia, mm. kokeilujen ja pilottihankkeiden kautta löytyviä, esimerkkejä parhaista käytännöistä ja nostamalla esiin esimerkiksi sääntely-ympäristöön liittyviä epäkohtia, jotka vaikeuttavat ratkaisujen löytämistä Sitran työn keskeisillä osa-alueilla (ks. esim. TaVM 38/2022 vp — K 9/2022 vp). Tältä kannalta talousvaliokunta pitää myönteisenä Sitran panosta EU-tason hankkeisiin ja Sitran asiantuntemuksen entistä laajempaa hyödyntämistä EU-vaikuttamisessa. Talousvaliokunta korostaa edelleen Sitran työn hyödyntämistä päätöksenteon eri tasoilla. Samalla Sitran työn näkyvyyttä ja vaikuttavuutta myös Suomen eri alueilla on syytä entisestään edistää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 4/2023 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Valiokunnan mietintö TaVM 2/2023 vp

Helsingissä 13.10.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
varapuheenjohtaja Ville Kaunisto kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedeu ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Pauli Aalto-Setälä kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen